

מיאזור ועד נצרת- "עלונך"-ביטאון הנשים של המפלגה הקומוניסטית הישראלית בשנות החמישים של המאה העשרים

ד"ר חגית כהן, המחלקה להיסטוריה, פילוסופיה ומדעי היהדות-האוניברסיטה הפתוחה

הרצאתי תעסוק בירחון "עלונך" שיצא לאור החל משנת 1949 על ידי ארגון נשים פרוגרסיביות, ארגון שהיה מסונף למפלגה הקומוניסטית הישראלית (מק"י). כמקובל בעיתונות המפלגה הקומוניסטית הישראלית התפרסם "עלונך" בכמה שפות-עברית, ערבית, יידיש ובולגרית, וזאת על פי לשונם של הסקטורים שבקרבם פעלה המפלגה. עלונך הייה אחד ממספר עיתונים שהתפרסמו על ידי מק"י, הבולטים שבהם היו היומון "קול העם", העיתון אל איתיחאד שהופיע במגזר הערבי, כתב העת "הדרך" ופריי ישראל, כתב עת לענייני תרבות ואומנות שהופיע ביידיש. לעיתונות המפלגתית הייתה חשיבות מכרעת בשמירת הקשר בין המפלגה לציבור התומכים והפעילים, לאור מצבה האופוזיציוני והמבודד של מק"י בזירה הפוליטית (כך על פי הסיסמה הידועה שטבע דוד בן גוריון "בלי חירות ובלי מק"י"). העיתונות המפלגתית של מק"י שימשה במידה רבה כקבוצת תמיכה עבור הקוראים והקוראות נאמני המפלגה.

זאת ועוד, במטרה להפוך את העיתונות המפלגתית לפופולרית יותר ולבסס את התנועה כגורם אטרקטיבי בציבור הרחב, החליטה הנהגת מק"י לחרוג מהדפוסים המאפיינים את העיתונות האידאולוגית הפוליטית, ולנקוט בלשון "חיה, עממית ופשוטה", וכך נכתב בשנת 1952:

"עלינו להביא את דברינו לעם ולמעמד הפועלים 'בשפה המובנת לו'. [...] שפה פשוטה, עממית וחיה תמצא דרך לליבותיהם של ההמונים, תעוררם למאבק ותחדיר בהם. אימון בכוחם ותקווה בעתידם המאושר. אין להסתפק בתיאורים מדעיים ובסטיסטיקות בלבד. [...] יש לתת תאור חי המושך את לבבות הקוראים. [...] יש להדק את הקשרים עם המוני הקוראים, יש להרבות בפירסום מכתבים של הקוראים, בכדי שהם יראו בעתונותנו את הבמה המבטאת את דרישותיהם ומשאלותיהם"¹

¹ תופיק טובי, המפלגה הקומוניסטית הישראלית בשירות מעמד הפועלים והמוני העם, הדו"ח הארגוני של הועד המרכזי לועידה ה-12 של מק"י, 29 במאי-1 ביוני 1952 מצוטט אצל לאה מירון, כוכב אדום בדגל כחול לבן, יחסה של התנועה הקומוניסטית בארץ לציונות בתקופת הישוב ועם קום המדינה, ירושלים: הוצאת מאגנס 2011, עמ' 196.

בהרצאתי זו אתמקד בחוברות של עלונך שהופיעו ביידיש ובעברית בשנות החמישים של המאה הקודמת, לאור מגבלה לשונית זו התמונה שאציג כאן תהיה חלקית, ויידרש מחקר רב לשוני מקיף יותר שעתיד להתבצע בהמשך.

במסגרת ההרצאה אבקש לדון בסוגיות הבאות. מי היו הכותבות ומי היו הקוראות של הירחון "עלונך"? מה היו התכנים והפינות הקבועות של הירחון? באיזו מידה שיקף העיתון את יעדיה ומטרותיה של מק"י ומה היו עמדותיו בשאלות של שוויון מגדרי וקידום מעמד האשה? וכן עד כמה ניתן לראות בעלונך ביטאון טיפוסי לארגוני נשים קומוניסטיות?

למיטב ידיעתי, עד עצם היום הזה לא נכתב מחקר אקדמי על ארגון הנשים של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, למעט מידע בדפי האינטרנט המפלגתיים ומעט עבודות גמר, הדברים שאציג כאן הם תחילתו של המחקר.²

מי היה ארגון נשים פרוגרסיביות?

ארגון נשים פרוגרסיביות (א.נ.פ.) נוסד בשנת 1948 ויש המקדימים אף לשנת 1947. בשנת 1949 התאחד ארגון נשים פרוגרסיביות עם ארגון הנשים הפלסטיני נדהא ושינה את שמו לארגון נשים דמוקרטיות בישראל- (אנד"י), בשנת 1954 הצטרפו לארגון נשים שפרשו ממפ"ם ושם הארגון שונה לאיחוד נשים דמוקרטיות. לאחר הפילוג במק"י בשנת 1965 שינה שוב הארגון שמו לתנועת נשים דמוקרטיות בישראל (תנד"י). הארגון השתייך לפדרציה הבינלאומית של הנשים הדמוקרטיות, והשתתף בכינוסים בינלאומיים שנערכו מטעמה של הפדרציה.

בכרוז שהופיע בשנת 1949 פרסמו הנשים את עקרונות הארגון לצד תכניות אופרטיביות לפעולה, אלה כללו דאגה לכל בני המשפחה-האשה, הילדים והנוער העובד. בחזית המאבק לשוויון האישה, התחייב הארגון למאבק למען שוויון לנשים במדינת ישראל בתחום הפוליטי, הכלכלי והתרבותי, לשוויון בפני החוק והמשפט ולשכר שווה לנשים על עבודה שווה. הארגון קרא לשיתוף פעולה מלא בין נשים יהודיות וערביות בישראל ביצירת חזית מאוחדת במאבק לשוויון האישה ובמאבק העולמי לשלום. כדי להקל על מצוקתם של ילדי השכונות, ילדי חיילים ועולים חדשים הקים הארגון גני ילדים, והתעתד לכונן מפעלים נוספים כמו קייטנות ומועדונים. לצד החתירה לפתרון הסיכסוך הישראלי פלסטיני פעלו חברות הארגון גם בסוגיות

² למונגרפיות כלליות על המפלגה הקומוניסטית של פלשתינה (פק"פ) ועל המפלגה הקומוניסטית הישראלית (מק"י) ראו שמואל דותן, אדומים: המפלגה הקומוניסטית בארץ ישראל, כפר סבא 1991. מירון, כוכב אדום בדגל כחול לבן. תמר גוז'נסקי, קומוניסטים מזרחיים: המערכה נגד אפליה עדתית ולמען הזכות לדירור, הוצאת פרדס חיפה, 2018. כרמית גיא, החלום ושברו: סיפורם של הקומוניסטים העבריים 1943-1949, בן שמש: כתר 2019

מדיניות וצבאיות נוספות ובהן המאבק נגד פיתוח ושימוש בנשק גרעיני בעולם, מאבק נגד מלחמת קוריאה, מאבק עיקש נגד חימוש הצבא המערב הגרמני ועסקאות הנשק בין ישראל לגרמניה.³

מי היו הכותבות והקוראות?

יש לציין כי בשער הירחון לא הופיעו שמות חברות המערכת או שמה של העורכת האחראית, חלק מן הכותבות חתמו בשמן פרטי, בראשי תיבות או בכינויים שונים כגון: אמא של יעל. בדף האחרון של הירחון הופיע באותיות פטיט שמה של האחראית על הירחון רגינה ברזקוס-גליקסון סרטטת במקצועה. כותבות נוספות שהזדהו בשמן המלא היו רות לוביץ מזכירת אנד"י בשנת 1952 וחברת הלשכה הפוליטית של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, דבורה (דובה) יפה המזכירה הארצית של אנד"י בשנות השישים חברת מזכירות מועצת הפועלות וחברת ועדת הבקורת של מק"י, סוניה אידלסברג ממנהיגות אנד"י, ד"ר חנה סנה (רעיתו של משה סנה מנהיג המפלגה) שכתבה בעניני בריאות, אורסולה ווסרמן עיתונאית וסופרת וסמירה חורי מנהיגת אנד"י בנצרת. את הירחון ניתן היה לרכוש אצל פעילות אנד"י ובקוסקים.⁴

חלק מהכותבות שציינתי נמנו עם המשמרת הותיקה של המפלגה הקומוניסטית, ובהיות המפלגה בלתי לגאלית ישבו בכלא הבריטי בגין פעילותן המפלגתית. רגינה ברזקוס-גליקסון בת לאחת המשפחות הנוודעות בציונות הרוסית, נאסרה על ידי משטרת המנדט וישבה בבית הכלא בבית לחם בשנת 1936, באשמת זיוף חותמות של הנציב העליון וקונסוליות זרות והחזקת פספורטים זרים, כך גם רות לוביץ שנאסרה לתקופה ממושכת בגין פעילותה הקומוניסטית וישבה אף היא בכלא הנשים בבית לחם, לצד אסירות קומוניסטיות נוספות.⁵ חלק מן הכותבות היו כמובן חברות אלמוניות של סניפי אנד"י.

בשנים הראשונות להופעתו של הבטאון נעשה ניסיון ליצור מהדורה ייחודית ביידיש, שתתן מקום נרחב יותר לסופרות ולמשוררות (מינה סמולר, דורה טייטלבוים). גם פורמט הביטאון ביידיש היה גדול יותר מהחברות שהופיעו בעברית, אך בחלוף השנים, הביטאון ביידיש נעשה למהדורה בלשון בעברית, גם בצורתו וגם בתכניו.

אין ספק שחלק נכבד מחברות אנד"י נזקקו למהדורה בלשון היידיש עקב שליטתן המוגבלת בעברית, במיוחד בריכוזי העולים החדשים שבהם פעל הארגון. כך עולה ממכתב ששלחה מזכירת אנד"י באזור חדרה בשנת 1960 לדובה יפה המזכירה הארצית. ההקשר לשליחת המכתב היו ההכנות הנמרצות ליום האשה הבינלאומי שמזכירת הסניף החרוצה ששמה היה רוזה הקדימה בביצוען, וכך היא כותבת: "התכנית

³ ארגון נשים פרוגרסיביות ע"י אגודה "תרבות לעם", "אל ציבור הנשים בישראל", 1 באפריל 1949.

⁴ "מודעת פרסומת-עלונך 6", קול העם (11 בינואר 1955), עמ' 3.

⁵ "משפט רגינה ברזקוס", דואר היום (31 בדצמבר 1935), עמ' 8. רות לוביץ, בחרתי לחיות במאבק: פרקי חיים, תל אביב: הוצאת שחר 1985, עמ' 157-172.

למסיבה (זה יהיה בגבעת אולגה). הקראת תוכן הטזיסים לכבוד החג, אחר כך גם ריקודים כי יש לנו פטפון עם פלטות. אנחנו מוותרות על נואמת, מסיבה זו שבאולגה עוד לא מבינות חברות עברית, וביידיש זה קשה".⁶

מדורי העיתון והנושאים שעלו בו

ניתן לחלק את הנושאים שנדונו בבטאון בחלוקה גסה לענייני פנים ולענייני חוץ. בגלל קוצר היריעה, אתמקד בעיקר בענייני פנים. בין הנושאים שנדונו לעיתים קרובות היו מצוקת העולים במעברות, כך לדוגמה, כתבתה של רות לוביץ משנת 1954 - "חורף שישי במעברה", לוביץ תיארה את מצבן הבלתי נסבל של המשפחות המתגוררות במעברה שהחמיר מחמת גשמי החורף העזים. תמותת תינוקות, רעב, קור, שחפת, הזנחה ועוני מרוד, וכך כתבה: "נכנסנו לאחד הבדונים הראשונים. נשמע בכי ילד קורע לבבות, שעד מהרה הצטרפו אליו קולות בכי נוספים... אשה התרוממה מאחת הפינות בבדון והסבירה בקול כאוב: הם רעבים. אנחנו לא קונים בצרכניה אלא מעט לחם ושמן בלבד. אין לנו כסף בשביל לאכול. הילדים שלנו מחטטים בפחים אולי ימצאו פרוסת לחם..."⁷.

במדור נשים כותבות התפרסמה כתבה שנשאה את הכותרת "סיפור על משפחה שובתת" - הכותבת יהודית ולטר, אחות במקצועה, תיארה את החלצותן של חברות אנד"י מתל אביב ובני ברק לסייע למשפחה ממעברת פרדס כץ. המשפחה על שמונת ילדיה שבתה ליד הלשכה הסוציאלית בבני ברק בדרישה להגדלת הקיצבה הניתנת לה לאור העוני הכבד ותנאי הקיום הקשים שבהם חיה המשפחה. חברות אנד"י ארגנו את תושבי המעברה להפגנה ליד העירייה לאחר שהורי המשפחה נעצרו בגלל ההפגנה הלא חוקית, עמם נעצרו גם חברות אנד"י. בסופו של דבר פסק השופט להגדיל את הקיצבה למשפחה, וסוכם עם העובדת הסוציאלית על מתן הלוואה לקניית עז, סדור עבודה לאב וסידור הילדים הקטנים במעונות. אולם, על פי הדיווח של ולטר, מלבד מתן הלוואה לקניית העז אף אחת מן ההחלטות לא יצאה אל הפועל.⁸

נושא נוסף שחזר ועלה באופו קבוע על דפי הביטאון, היה מצבה הקשה של האשה העובדת וקיפוחה בשוק העבודה. במדור "נשים מספרות" הופיעו עדויות שונות של נשים ממגזרים שונים. כך לדוגמה, סיפורה של הפועלת הקשישה מרים ר. חברת הסתדרות שפותרה מעבודתה במפעל בגלל בריאותה המדרדרת, והתקשתה למצוא עבודה בגלל גילה עד שנאלצה לעבוד במשק בית ובטיפול בילד במשכורת

⁶ רוזה לדובה יפה, חדרה (12 בינואר 1960), עמ' 1-2. איחוד נשים דמוקרטיות בישראל, מק"י מוסדות, מיכל מס' 1, תיק מס' 3. ארכיון יד טבנקין, רמת אפעל.

⁷ רות לוביץ, חורף שישי במעברה, עלונך מס' 6 (1954) עמ' 4.

⁸ יהודית ולטר, "סיפור על משפחה שובתת", עלונך מס' 4 (1955) עמ' 15.

ירודה ובתנאי ניצול. או סיפורן של פועלות בית החרושת פרי ניר העבודות בקבלנות, ונמצאות בסכנת פיטורין מידי יום ביומו אם לא מילאו את מכסתן.⁹

מגזר אחר שהוצג כסובל מניצול קשה היו עוזרות הבית הצעירות בנות ה-16 וה-17. הן הממתינות בככיכר מגן דוד בתל אביב לגברת אשר תשכור את שירותן במחיר זעום, ודומה הדבר כך על פי לשון הכתבה "לשווק מכירת עבדים". גם מצבן של עובדות הצאוורון הלבן כאחיות ומורות לא שפר, משכורתן הזעומה אין בה די כדי לפרנס אותן את משפחתן.

אולם, בתחתית ההיררכיה המקצועית נמצאה העובדת הערבית, הסובלת הן מדיכוי מגדרי והן מדיכוי לאומי. וכך נכתב בשנת 1957 לציון יום השנה התשיעי להקמת סניף אנד"י בנצרת: "תנאי חייהן של הנשים הערביות קשות לאין ערוך מאלה של הנשים היהודיות, בגלל הממשל הצבאי מקורות העבודה הן מצומצמים מאד (מסיק זיתים, חקלאות, טבק). לעיתים קרובות אין הן יכולות להגיע למקום העבודה מחוסר רשיון תנועה..האבטלה אוכלת בהן בכל פה בעיקר בין נשי הפליטים החיים מזה שמונה שנים בתנאים איומים, גם בשעה שהן עובדות מגיע שכן למחצית משכרה של העובדת היהודייה ומשכרו של העובד הערבי. גם מצבן של נשים ערביות בעלות מקצוע, כגון אחיות, קשה ביותר. הן אינן עובדות במקצוען רק משום שהן ערביות וזאת למרות המחסור החמור באחיות מוסמכות", כך לשון הכתבה.¹⁰

הבטאון הרבה לתאר את מאבקן של חברות אנד"י למען האשה העובדת, כך למשל: עצומה שיזמו חברות אנד"י ובה פניה לראש הממשלה בדרישה להוריד את יוקר המחייה, או מאמצייהן של נציגות אנד"י בהסתדרות לקבל נשים ערביות למועצת הפועלות. הביטאון סיקר בהרחבה וועידה שהתכנסה בחיפה בשנת 1954 כדי לדון בבעיותיה של האשה העובדת ובמעמדן האישי והמשפטי של נשים בישראל. בוועידה עלתה הדרישה לתקן ולשפר את חוק האשה העובדת שאינו מבטיח, לדברי הדוברות, שוויון בשכר (שכר שווה בעד עבודה שווה) אלא מפלה את האשה בכל תחומי החיים. "החוק המובא לכנסת אינו מבטיח זכויות אלמנטריות ביותר..החוק אינו מקנה חופש לידה לעובדות משק הבית, לפועלות זמניות ולנשים העובדות בטיפול בילדים. החוק אינו מגן על זכויות הפעלת המזדקנת ועל ילדות עובדות".¹¹ בקורת נוקבת עלתה גם נגד חוק הנישואין והגירושין, המפקיר את חיי המשפחה לשיפוטם היחיד של בתי הדין הרבניים,

⁹ כל אשה לנו אחות", עלונך מס' 1 (שנה שלישית 1954), עמ' 4-5. מחיי האשה העובדת, עלונך מס' 1 (1955), ללא מיספור עמודים.

¹⁰ "תשע שנים ליסוד סניפנו בנצרת", מפעולות אנד"י עלונך מס' 1 (1957), ללא מיספור עמודים. ראנה גם סמירה כורי, "האשה הערבית במאבק לשוויון זכויות", עלונך מס' 3 (1954), עמ' 10.

¹¹ רות לוביץ, "על זכויות האשה בישראל", עלונך מס' 3 (1954) עמ' 7, 15.

וגורם לאשה להיכנע למנהגים וסדרי חיים משפילים. הביטאון הרבה לעלות את הדרישה לחוקק חוק נישואין וגירושין חילוני.¹²

שנה לאחר מכן, בשנת 1955, סיקר הביטאון בהרחבה ועידה ארצית נוספת שעסקה בחתירה ובמאבק לשלום בין ישראל לשכנותיה. הרקע לכינוס ועידת השלום היה, יש להניח, ההחמרה במצב הבטחוני בישראל והתגברות הקולות בציבור הישראלי הקוראים לסיבוב שני ו"למלחמה מונעת".

לצד הדיכוי הכלכלי וקיפוח נשים בשוק העבודה, הרבה הביטאון לתאר את סבלות האשה הערביה ומשפחתה תחת הממשל הצבאי. מאסר ללא משפט של בני זוגן, שלילת אזרחות וגרושן מן הארץ. חברות אנד"י ניסו לסייע לנשים באמצעים המצומצים שעמדו לרשותן. בכתבה שנשאה את הכותרת "נפגשתי עם הנשים הללו, תיארה רות לוביץ את המפגש עם אמו של ריזיק עבדו שנכלא ללא משפט על השתתפותו בצעדת בני נוער בנצרת למען השלום.¹³ במקרה זה צלחה כנראה השתדלותו של הארגון, כך אנו למדות מברכה לאם סדיקה עבדו שהתפרסמה בעלוןך לרגל שחרורו של הבן מהכלא.

בכתבה אחרת הנושאת את הכותרת "נערה אמיצה" סופר על גבורתה של חנה חורי בת העשרים מנצרת כשהניסה חבורה של בריונים שפרצה לביתה, במטרה לפגוע בארבעה מחברי מועצת העיר מטעם הרשימה הקומוניסטית שהסתתרו אצלה. או תחת הכותרת "אל תתנו להפריד בין אם לילדתה"- התפרסם סיפורה הטרגי של מרים אשהב ילידת הארץ אשתו של אזרח ישראלי שנחשבה כמסתננת ועמדה בסכנת גרוש, רק בגלל שבעיצמם של הקרבות ברחה עם ילדתה להסתתר אצל אביה בחברון. גם במקרה זה הצליחו חברות אנד"י לסייע למרים אשהב ולמנוע את גירושה וגירוש בתה מישראל.¹⁴

דמותה של האשה בביטאון-בין מגדר למעמד

דמותה של האשה העולה מן הביטאון היא האישה הפעילה בסביבתה הקרובה ובחיים הפוליטיים. אשה הרגישה לסבל המקופחים והמודכאים, ועושה ככל יכולתה להאבק בעוולות שסביבה. כך למשל, תואר כיצד בשכונת בקעה שבירושלים ארגנו חברות אנד"י את תושבי השכונה להשיג "סידורים מתאימים" מצד האפוטרופוס של הרכוש הנטוש, ו"למסור לאשה אלמנה מטופלת בילדים חנות דגים". בעוד שנשים

¹² שם.

¹³ רות לוביץ, "נפגשתי עם נשים אלה", עלוןך מס' 6 (1954), עמ' 7-6.

¹⁴ "נערה אמיצה בתוך המדור למען השלום בין ישראל לארצות ערב", חוברת מס' 4 (1954), עמ' 7. "אל תתנו להפריד בין האם לילדתה", שם, עמ' 12. "אזרחות ישראלית למרים אשהב", עלוןך, מס' 4 (1955) עמ' 11.

משכונת נחלאות התארגנו ודרשו את ניקוי בורות השופכין בשכונה, חברות ירושלמיות אחרות סייעו לשתי נשים ערביות שהגיעו לעיר עקב מאסר בני משפחתן. בשכונת התקוה התארגנה משלחת של נשים והביאה לעירייה את תביעת התושבים להתקנת רשת ביוב בשכונה. ביאזור יזמו חברות הסניף המקומי עצומה עליה חתמו 250 מתושבי הישוב, והקוראת לרשות המקומית להעסיק רופאה מקומית. הביטאון תיאר בהרחבה את מעורבותן של הנשים במאבקים הציבוריים והפוליטיים של תקופתן, המאבק נגד ניסויים בנשק גרעיני והמאבק נגד חימושו מחדש של הצבא במערב גרמניה.¹⁵

מצד שני, המרכיב המרכזי בזהותה של האשה כפי שעלה בביטאון הוא אמהותה. רוב הדימויים החזותיים המוצגים בביטאון אם בדף השער או במדורים השונים הציגו את האשה **האם** עם ילדיה בסיטואציות שונות בבית ובחוץ. גם המסרים הפוליטיים שהוצגו בביטאון תווכו על ידי הזהות האמהית-**אמהות למען השלום אמהות נגד ההתחמשות הגרעינית (אמא הגיני עלי בפני הפצצה האטומית)** וכדומה. מעניין לראות שבמסמך שהתפרסם בשנת 1954 מטעם אנד"י וכוונה **מגילת זכויות האשה בישראל**, נכתב במפורש באלה המילים: "הבה נתאחד להגנת זכויות האם כפועלת וכאזרחית" או במקום אחר במסמך זה בביקורת על חוק הנישואין והגירושין מוגדרת האם "כמחנכת טבעית של הילדים".¹⁶

יתר על כן, בביטאון לא הועלתה הדרישה לחלוקה שווה עם הגבר בנטל גידול הילדים ותחזוקת הבית, ומובן מאליו כי משק הבית מצפה לאשה העובדת בתום יום העבודה המפרך. בהתאם לכך, בין המדורים שהפיעו בקביעות בירחון היה המדור לאופנה, קוסמטיקה ובישול. כך לדוגמה תחת הכותרת "כיצד לטפל בקמטים בפנים?", הונחו הקוראות כיצד לעסות את עור הפנים. לצד תרגילי העיסוי, ניתנת גם עצה פסיכולוגית שלא שלא לדאוג יתר על המידה בגלל הקמטים, וכך הם לא ימשכו את תשומת לב הסביבה. לצד מתכוני בישול מזינים וזולים, ניתנו גם עצות של חיסכון וצרכנות חכמה: כיצד לשמור על בגדי הילדים (לתפור טלאים במרפקים) וכיצד לחדש צאוורון של מעיל ישן שנשחק. ניתנו גם עצות מועילות לניקיון הבית- כיצד לנקות כתמי שומן ולהעלים כתמי פחם וכדומה.

לסיכום, לצד הקריאה לאקטיביות פוליטית ולמאבק על חקיקה מתקדמת ושוויון מלא לנשים, הכותבות בביטאון החזיקו בדימויים המגדריים המסורתיים, ומיקמו כמובן מאליו את האשה במרחב הביתי. מאידך יש לזכור כי הביטאון התעתד להגיע לקהלים רחבים של קוראות, ומכאן המסרים הקליטים והדימויים השגורים שהוצגו בו.

¹⁵ "מפעולות אנד"י", עלונך מס' (שנה שלישית) 1954, [חסר מספר עמוד]

¹⁶ "מגילת זכויות הנשים בישראל-נתקבל בועידת הנשים בישראל, חיפה 2 באפריל 1954, עלונך מס' 4 (1954) עמ' 13.

זאת ועד, הנושאים שדונו בעלון הן עיני הפנים והן עיני החוץ עלו בקנה אחד עם דרכה האידיאולוגית והפוליטית של מק"י בשנות החמשים, וניתן לראות בביטאון "מרחב מגייס" לשורות המפלגה, ופחות במה שמטרתה לייצר שיח פנימי וחילופי דעות במובן ההברמאסי. לדוגמה, בביטאון התפרסמו מעט מאד מכתבי קוראות, למעט דיווחים על פעילות החברות בסניפי אנד".

כמו כן, אם בודקים את הזיקה בין ביטאון הנשים "עלונך" ליומון קול העם, נוכל לראות כי רוב הכותבות שכתבו "בעלונך", פרסמו גם בקול העם כתבות בעיני נשים, ואף נעשה ניסיון קצר ימים לפרסם בעיתון מדור מיוחד לנשים שנשא את השם "לאשה".

האם ניתן לראות בעלונך ביטאון טיפוס לרגוני נשים קומוניסטיות?

כשמעיינים בעלונך קשה להימנע מהשוואה לביטאונים שהתפרסמו על ידי ארגונים של נשים קומוניסטיות ברחבי העולם המערבי במחצית הראשונה ותחילת המחצית השנייה של המאה עשרים. כך למשל, הצגת ברית המועצות כחברת מופת המקדמת את האשה, מטפחת את חינוך הילדים ומעניקה קיום של כבוד לאוכלוסייה הקשישה. כתבות רבות ב"עלונך" הוקדשו לביקורי חברות אנד"י בברית המועצות ובארצות נוספות בגוש הקומוניסטי. כך למשל נכתב בביטאון לציון יום האשה הבינלאומי שחל בשנת 1955:

השנה מלאו 45 שנים ליום האשה הבינלאומי, היה זה בשנת 1910 כאשר המהפכנית הנוודעת קלרה צטקין, הציעה בוועידה עולמית של פועלות לחוג את ה-8 במרס כחג לוחם לאשה העובדת בעולם כולו. מאז ועד היום נמשך המאבק לזכויות האשה לשוויונה בחברה ובמשפחה. להישגים הגדולים הגיעו נשי ברית המועצות, סין העממית וארצות הדמוקרטיה העממית. בארצות אלה גילו הנשים את מלוא כוחן וכשרונן והן ניצבות כשוות עם הגברים בחיים המדיניים והחברתיים.¹⁷

הירחון כביטאון קומוניסטי הדגיש את אופיו האינטרנציונליסטי של אנד"י, כשהמדור בין נשות העולם היה בין המדורים הקבועים בביטאון, והודגש בו הקשר עם ארגוני נשים קומוניסטיות ברחבי העולם. רבות נכתבו בביטאון על זיקתה של אנד"י לפדרציית הנשים הדמוקרטית הבינלאומית, גוף בעל זיקה מובהקת לברית המועצות שנוסד לאחר מלחמת העולם השנייה.

גם נושאי החוץ שחזרו ועלו בביטאון, המאבק נגד מלחמת קוראה, המאבק נגד נשק גרעיני והתחמשותה של גרמניה המערבית, היו נושאים שהעסיקו את ארגוני הנשים הקומוניסטיות ברחבי העולם המערבי בשנות החמישים והשישים של המאה הקודמת. זאת ועוד, למרות הדעה הרווחת כי בשנות החמישים דעך

¹⁷ רות לוביץ, ליום האשה הבינלאומי, עלונך 3 (1955), עמ' 4, 10

הלהט הפמיניסטי וגברה השמרנות, נשות השמאל באשר הן המשיכו במאבק על שוויון מלא לנשים והקדימו בכך את הגל השני של הפמיניזם בעשור לפחות, ומאידך השילוב בין דימויים מסורתיים מגדריים לתפיסות מגדריות פרוגרסיביות אפיין מאז ומתמיד את דמותה של האשה במגזינים הקומוניסטים לנשים הן בברה"מ והן מחוצה לה.¹⁸

¹⁸ על דמות האשה במגזינים הסובייטים והאמביוולנטיות שבאופן הבנייתה ראו
Lynne Attwood, *Creating the New Soviet Woman, Women's Magazines as Engineers of Female Identity, 1922-1953*. London: Palgrave Macmillan.